

عوامل اثرگذار بر رشد کارآفرینی در نواحی روستایی

مورد: دهستان جابرانصار در شهرستان آبدانان

حسین فراهانی*، استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران.

زکيه رسولی نیا، دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران.

زهرا اصدقی سراسکانرود، کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران.

پذیرش نهایی: ۱۳۹۳/۶/۱۹

دریافت مقاله: ۱۳۹۲/۸/۱۲

چکیده

کارآفرینی ابزاری است برای برنامه‌ریزی تا جوامع را به سوی توسعه هدایت نماید. از آنجا که تمامی جوامع یا تمامی افراد درون یک کشور، برای دستیابی به شرایط کارآفرینی، موقعیت مساوی ندارند، باید شرایط لازم را برای توسعه کارآفرینی در سرزمین، ایجاد کرد. توجه به کارآفرینی روستایی با نگرش به مشکلات موجود در این نواحی از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است. هدف اصلی این مقاله ارزیابی توسعه پایدار روستایی از منظر کارآفرینی و اشتغال بوده است. ناحیه مورد مطالعه دهستان جابرانصار از بخش مرکزی شهرستان آبدانان می‌باشد. روش تحقیق توصیفی - تحلیلی و روش گردآوری اطلاعات کتابخانه‌ای و میدانی است. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از تحلیل عاملی با روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق شامل خانوارهای ساکن در ۶ روستای دهستان جابرانصار بوده است که تعداد ۱۸۴ خانوار از طریق فرمول کوکران به عنوان نمونه برای تکمیل پرسشنامه انتخاب شده‌اند. نتایج به دست آمده از آزمون تحلیل عاملی نشان می‌دهد که از بین عامل‌های هشت گانه شناخته شده، اثرگذارترین عامل از لحاظ کارآفرینی و اشتغال در محدوده مورد مطالعه متعلق به عامل زیرساختی و اجتماعی با مقدار ویژه ۵,۶۳ می‌باشد که به تنهایی ۱۷,۶۰ درصد از کل واریانس را تبیین نموده است. عامل‌های بعدی به ترتیب شامل عامل اقتصادی، دانش و آگاهی، اعتماد به نفس، خلاقیت فردی، نوآوری و خلاقیت، زیر ساخت فیزیکی و دسترسی به تسهیلات اقتصادی می‌باشد که در مجموع ۷۲,۵ درصد واریانس را تبیین کرده است.

واژگان کلیدی: کارآفرینی، اقتصاد روستا، توسعه اقتصادی روستا، توسعه پایدار، دهستان جابرانصار.

(۱) مقدمه

امروزه در بیشتر کشورها، نسبت به کارآفرینی و کارآفرینان توجه خاص صورت می‌گیرد (افتخاری و همکاران، ۱۳۸۹: ۲) و تقویت کارآفرینی و نوآوری‌ها و ایجاد بستر مناسب برای این امر، از ابزارهای پیشرفت اقتصادی کشورهای در حال توسعه به‌شمار می‌آید؛ زیرا می‌تواند منجر به توسعه پایدار اقتصادی (ایجاد اشتغال، نوآوری در فعالیت‌ها، ریسک‌پذیری و موارد دیگر) گردد (Verheul et al, 2001: 4). از این رو، کارآفرینی به عنوان یک راهبرد در توسعه، شکوفایی و رشد جوامع انسانی به عاملی بی‌بدیل تبدیل گشته است که از طریق آن، همه عوامل و منابع و امکانات یک جامعه به صورت خودجوش و از راه قرار گرفتن در یک روند تکاملی در جهت نیل به آرمان‌های بلند اجتماعی بسیج شده و منشأ بسیاری از آثار و پیامدهای مثبت اقتصادی- اجتماعی می‌گردد (اکبری، ۱۳۸۵: ۱۶). از طرفی، نبود فرصت‌های شغلی، وجود بیکاری و همچنین فقر روستایی را می‌توان از مشکلات اساسی روستاهای کشور برشمرد که به مهاجرت‌های روستا- شهری منجر شده و این امر مشکلاتی را هم برای شهرها و هم روستاها و در واقع، برای کل کشور فراهم آورده است (دادورخانی، ۱۳۹۰: ۱۷۰) که از چالش‌های مهم پایداری سکونتگاه‌های روستایی است. با عنایت به این چالش‌ها در جوامع روستایی، افراد موفق در مقام کارآفرین، می‌توانند عوامل مختلف تولید را گردآورند و با تلاش و کوشش‌های خلاقانه، فعالیت‌ها را به سوی موفقیت سوق دهند. بدیهی است که انگیزه فعالیت‌های کارآفرینی نفع شخصی است؛ اما ایجاد فضای مناسب برای کارآفرینی در سطح محلی (روستا)، منافع منطقه- ای و ملی را نیز به دنبال دارد (سبکبار و همکاران، ۱۳۹۰: ۵۴). محیط روستایی معرف یک محیط کارآفرینی معین به لحاظ وسعت با شرایط اجتماعی، اقتصادی و فیزیکی است که می‌تواند دارای فرصت باشد و هم می‌تواند موجب ضعف کارآفرینی داخلی و نوآوری گردد (Sophia, 2004: 413). بنابراین توسعه فعالیت‌های کارآفرینی در مناطق روستایی می‌بایست بر اساس ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های موجود در روستاها صورت گیرد تا به موفقیت دست یابد و موجبات پایداری روستاها را فراهم نماید.

دهستان جابرائصار در بخش مرکزی شهرستان آبدانان، به دلیل ویژگی‌هایی چون نزدیکی به نقاط شهری، دایر بودن فعالیت‌های صنایع دستی، وجود زمین‌های حاصل خیز کشاورزی و وجود منابع طبیعی غنی، از ظرفیت بالقوه مناسبی برای توسعه کارآفرینی در سطح محلی و منطقه‌ای برخوردار است. هدف اصلی این پژوهش ارزیابی توسعه پایدار روستایی از منظر کارآفرینی و اشتغال در محدوده یاد شده می‌باشد و به دنبال پاسخ‌گویی به این سوالات است که مهم‌ترین عوامل مؤثر بر کارآفرینی در محدوده مورد مطالعه کدام‌اند؟

۲) مبانی نظری

واژه کارآفرینی از کلمه فرانسوی *Entrepreneur* به معنای متعهد شدن نشأت گرفته است. بنابر تعریف واژنامه دانشگاهی وبستر، کارآفرین کسی است که متعهد می‌شود مخاطره‌های یک فعالیت اقتصادی را سازماندهی، اداره و تقبل کند (احمدپورداریانی، ۱۳۸۷: ۴). عمل کارآفرینی اشاره به کشف، ارزیابی و بهره‌برداری از فرصت‌ها (Shane et al., 2000: 219) و شناسایی فرصت‌های قابل دوام و پایدار است (Martin et al., 2010: 482) و می‌توان آن را معادل نوآوری تعریف کرد (Lauwere et al, 2002: 3) که باعث ایجاد هیجان و انگیزه و همچنین رشد و پیشرفت اقتصادی می‌شود (Pablo Couyoumdjian, 2012: 158). کارآفرینی باعث خلق نوآوری و قبول مخاطرات و منافع آن است (Hisrich et al., 2005: 8). در شکل ۱ روند شکل‌یابی کارآفرینی و ثمرات آن نشان داده شده است.

شکل شماره (۱): روند کارآفرینی یا اکوسیستم کارآفرینی

منبع: Goswami et al, 2008: 95.

کارآفرینی روستایی تفاوتی با مفهوم عام کارآفرینی ندارد. شرایط خاص مناطق روستایی از جمله بالاتر بودن ریسک، کمبود امکانات و ضعف مدیریت در این نواحی سبب می‌شود که زمینه‌های کارآفرینی در این نواحی اندکی متفاوت با سایر نواحی و فعالیت‌ها باشد. به طور کلی، یکی از عوامل مؤثر در توسعه روستایی، کارآفرینی است (رضوانی و همکاران، ۱۳۸۷: ۱۶۳). کارآفرینی روستایی ایجاد سرمایه‌گذاری، اعتماد، ریسک و ارائه خدمات بازار فروش می‌تواند به ایجاد کسب و کار کوچک در روستا منجر شود (Sonne, 2012: 644). کارآفرینی روستایی عبارت است از: "ایجاد سازمانی جدید که تولیدی تازه یا خدماتی جدید را معرفی کند و یا بازار جدیدی را به وجود آورد، یا از تکنولوژی جدید در محیط روستایی استفاده کند" (Heriot, 2002: 2). کارآفرینی روستایی یکی از زمینه‌های مناسب برای ایجاد اشتغال و همچنین دارای عناصر پایه‌ای است که تمرکز عمده آن‌ها بر فراهم کردن زیرساخت‌های اساسی روستا، کاهش فقر و تسریع و زمینه‌های رشد اقتصادی روستا را به دنبال دارد (فرجی سبکبار، ۱۳۹۰: ۵۶).

تمرکز بر منابع اقتصادی محلی و توسعه‌ی کارآفرینی محلی یکی از شیوه‌های توسعه‌ی اقتصادی روستایی است (Heaton, 2005:1) که اگر روستا محور کشاورزی تلقی شده و تولیدات و فرآورده‌های غذایی جامعه را تأمین نماید، نقش بی‌نظیری در پیشرفت، رشد و شکوفایی خواهد داشت (فاضل بیگی و همکاران: ۱۳۸۸، ۵۳-۵۲). بدون تردید روستاها در عصر حاضر با تحولات و تهدیدات گسترده‌ای روبرو هستند، از این رو تضمین و تداوم حیات و بقا روستاها نیازمند یافتن راه حل‌ها و روش‌های جدید مقابله با مشکلات می‌باشد که به نوآوری، ابداع، خلق محصولات، فرآیندها و روش‌های جدید بستگی زیادی دارد (مرید و همکاران، ۱۳۹۰: ۴). از آن جایی که بیکاری یکی از معضلاتی است که اغلب جوامع با آن مواجه هستند (فرجی‌سبکبار، ۱۳۹۲: ۱۹)؛ کارآفرینی روستایی به مثابه راهبردی برای تنوع و ایجاد فرصت‌های وسیع شغلی تلقی می‌شود؛ به گونه‌ای که سیاستمداران آن را به عنوان راه حل کلیدی جلوگیری از آشفتگی روستایی شناخته، کشاورزان آن را به عنوان ابزاری برای بهبود درآمدهای کشاورزی در نظر می‌گیرند و زنان آن را به عنوان امکان کار در مجاورت منزل خود تلقی می‌کنند که استقلال، عدم وابستگی و کاهش نیاز شدید آنان را به حمایت‌های جامعه موجب می‌شود. در حقیقت، برای تمامی این گروه‌ها، ایجاد کارآفرینی و اشتغال، وسیله‌ای برای بهبود کیفیت زندگی افراد، خانواده‌ها و اجتماعات مورد نظر می‌باشد که نتیجه تعامل آن ایجاد محیط و اقتصاد سالم است (پاسبان، ۱۳۸۳: ۲۸۱). نقش کارآفرینی محلی در توسعه روستا نیازمند استفاده از توان‌های کارآفرینانه بومی است (Bar EL et al., 1990: 257).

ارتباط تنگاتنگی بین کارآفرینی روستایی و توسعه پایدار منطقه‌ای برقرار است؛ به طوری که کارآفرینی با اثرات مثبت بر جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی و محیطی مناطق، منجر به تقویت فرهنگ و هویت محلی، تنوع بخشی به فعالیت‌های کشاورزی، صنعتی و خدماتی روستایی و حفظ جمعیت با کم‌ترین آسیب‌رسانی به محیط روستایی می‌شود (Maia, 2002: 50). مطالعات مختلف نشان می‌دهد که کارآفرینی روستایی یکی از زمینه‌های مناسب برای ایجاد اشتغال در بخش‌های کشاورزی و غیرکشاورزی است و مهم‌ترین عامل توسعه پایدار روستایی به‌شمار می‌آید (رکن الدین افتخاری و سجاسی قیداری، ۱۳۸۹: ۲۸). اصول کارآفرینی روستایی و نقش آن در توسعه پایدار روستایی که شامل استفاده بهینه از منابع محلی، سرمایه‌گذاری بر روی جمعیت روستایی، توزیع بهتر محصولات کشاورزی و در نتیجه افزایش رفاه روستایی، فراهم کردن مشاغل جایگزین کشاورزی برای جلوگیری از مهاجرت روستایی، استفاده از جوانان روستایی با تحصیلات عالی و مدیریت روستا و بازار می‌شود (Kalpana et al, 2011:12).

تنوع بخشی به اقتصاد روستایی یکی از رویکردهایی است که در جهت تحقق توسعه پایدار روستایی مطرح شده است (یگانه و همکاران، ۱۳۹۳: ۵۴). بنابراین یکی از موضوعاتی که جوامع مختلف با آن روبرو هستند،

موضوع چگونگی توسعه اشتغال و کارآفرینی است. توجه به این مقوله که منشأ بروز بسیاری از معضلات در جامعه است، از اهمیت بسزایی برخوردار است. از جمله عوامل مهمی که در توسعه اشتغال نقش دارد، بحث انعطاف‌پذیری بازار کار و ساختارهای تولید است (سپهری، ۱۳۸۵: ۶). بسیاری از اقتصاددانان توسعه معتقدند که توسعه کارآفرینی روستایی در بخش خوداشتغالی، نقش مهمی را در فرآیند توسعه ایفا می‌کند (Mohapatra et al., 2007:163). توسعه کارآفرینی به لحاظ اجتماعی، منافع و آثار مثبتی در جامعه‌ی روستایی دارد؛ به گونه‌ای که سبب گسترش اشتغال شده و منافع اجتماعی را برای سکونتگاه‌های روستایی فراهم می‌سازد (بهکیش، ۲۴۸-۲۴۱: ۱۳۸۰). کارآفرینی تنها راه اشتغال‌زایی و افزایش درآمدهای مردم روستایی نیست، اما بهترین و بهره‌ورترین نوع آن است (Laukkanen, 2003:372). برای نمونه، خود اشتغالی سریع‌ترین رشد بخش غیرکشاورزی در روستاهای کشور چین داشته است (Sandeep et al, 2007:163). به طوری که، از طریق ایجاد اشتغال، توانسته به بهبود کیفیت زندگی، توزیع مناسب درآمد و بهره‌برداری بهینه از منابع، موجبات توسعه‌ی روستایی را فراهم سازد (حسینی و سلیمان‌پور، ۱۳۸۵).

اساساً کارآفرینی را با دو عامل فرصت و تمایل به کارآفرین شدن تعیین می‌کنند. در بسترسازی توسعه کارآفرینی، عوامل مختلفی تأثیرگذار است. این عوامل را می‌توان به دو گروه کلی تقسیم کرد: ۱- عوامل فردی و ۲- عوامل محیطی (هاشمی و همکاران، ۱۳۹۰: ۹۹). فعالیت کارآفرینی تحت تأثیر عوامل گوناگونی مانند ویژگی‌ها و انگیزه‌های فردی، آموزش، فرهنگ و آداب و رسوم، قوانین، سیاست‌ها و دانش فنی است که می‌تواند آثار و نتایج مختلفی را به لحاظ الگوهای رفتاری، اقتصادی و اجتماعی در بر داشته باشد (Alison, 1990:166). از دیدگاه لوردکیپانیدزه^۱ توسعه کارآفرینی روستایی به عوامل فرهنگی- اجتماعی وابسته است. در واقع از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر کارآفرینی در هر جامعه‌ای، فرهنگ حاکم بر آن جامعه است. فرهنگی که برای کارآفرین ارزش قایل است، افراد زیادی را به کارآفرینی تشویق می‌کند، برای شناسایی و درک پایه‌های اجتماعی یا فرهنگی یک اجتماع یا منطقه خاص، برای مثال در جامعه روستایی، می‌توان یک نقطه شروع مناسب برای ایجاد اقتصاد و جامعه کارآفرینانه فراهم کرد (Lordkipanidze, 2002:47). همچنین عوامل محیطی و زیرساختی نظیر فراهم آوردن امکان دسترسی به سرمایه به‌خصوص سرمایه‌های مخاطره‌پذیر، اعطای وام به کارآفرینان، توسعه امکانات حمل و نقل و گسترش سیستم‌های اطلاعاتی و ارتباطی، اتصال به منابع اطلاعات و دانش همگانی، گسترش امکانات زندگی در روستاها و موارد دیگر از این دست، زمینه را برای توسعه کارآفرینی در روستاها فراهم می‌کند (Escobar et al, 2008: 400).

^۱ Lordkipanidze

نظام ملی نوآوری و کارآفرینی دارای ارتباط قوی‌ای است، اما مطالعاتی که این دو رویکرد را با یکدیگر تلفیق کرده باشد، بسیار اندک است و تاکنون تلاش‌های ناچیزی برای ارتباط نظام ملی نوآوری و فرهنگ کارآفرینی انجام گرفته است (مکرر و محبی، ۱۳۹۱: ۷). همچنین هر یک از محققان از جنبه یا بعد خاصی به عوامل مؤثر در توسعه کارآفرینی مناطق روستایی توجه کرده‌اند که نمونه‌هایی از مطالعات مربوط، در جدول ۱ نشان داده شده است.

جدول شماره (۱): خلاصه‌ای از مطالعات انجام شده در زمینه کارآفرینی روستایی

محقق و سال	موضوع	نتایج
رضوانی و همکاران (۱۳۸۷)	بررسی و تحلیل زمینه‌های کارآفرینی روستاییان در فرآیند توسعه نواحی روستایی	جذب نیروی انسانی جوان، متخصص و ماهر در نواحی روستایی و فعالیت‌های کشاورزی راهکار اصلی ایجاد و تقویت کارآفرینی این نواحی در راستای توسعه پایدار
رکن‌الدین افتخاری- و همکاران (۱۳۸۹)	مطالعه موردی روستاهای شهرستان خدابنده	توانمندی‌ها و ظرفیت‌ها بالای منطقه، آستانه نوآوری و خلاقیت در بخش کشاورزی مناطق روستایی نیازمند بازنگری و ارائه سیاست‌های مناسب برای رفع محدودیت‌ها
فرجی سبکبار و همکاران (۱۳۹۰)	اولویت‌بندی توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی با استفاده از تکنیک پرومتری مطالعه موردی دهستان حومه بخش مرکزی شهرستان خدابنده استان زنجان	کارآفرینی روستایی راهکاری جدید در نظریه‌های توسعه برای توانمندسازی و ظرفیت‌سازی در مناطق روستایی با هدف کاهش شکاف بین شهر-روستا، ایجاد برابری اقتصادی، اجتماعی و محیطی و نهادی است
علیدوست و همکاران (۱۳۹۱)	اولویت‌بندی موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی شهرستان گرمسار	موانع اقتصادی و آموزشی به ترتیب مهم‌ترین موانع در مسیر توسعه کارآفرینی این قشر از جامعه می‌باشد
رافل بار و همکاران ^۱ (۱۹۹۰)	کارآفرینی و صنعت روستایی مقایسه الگوهای شهری و روستایی، مطالعه موردی اسرائیل	با توجه به ویژگی‌های محلی می‌توان با جذب افراد بومی و محلی و استفاده از این توان توسعه صنعتی نسبی رادر مناطق روستایی ایجاد کرد
لوور و همکاران ^۲ (۲۰۰۲)	کارآفرینی و کشاورزی مدرن در مناطق روستایی مطالعه موردی کشور هلند	سن در اشتغال کشاورزی منطقه اثر داشته و فعال‌تر شدن زیرساخت‌های دانش، مدیریت، سیستم‌ها و زنجیره‌ها از الزامات کار آفرینی روستایی است
زالتین ^۳ (۲۰۰۳)	کارآفرینی در مناطق روستایی مطالعه موردی آمریکا	دسترسی به منابع، نیاز به اطلاعات، نیروی کارماهر، تکنولوژی و سرمایه از جمله مشکلات روستاها در راستای کارآفرینی می‌باشد
کاشیک و همکاران ^۴ (۲۰۰۶)	چگونگی آموزش حقوق بشر و کارآفرینی در مناطق روستایی مطالعه موردی زنان روستایی کشور هند	ترویج کارآفرینی و آموزش زنان روستایی از طریق آموزش زنان مؤثر بوده است
جینتی و همکاران ^۵ (۲۰۱۰)	نقش کارآفرینی اجتماعی در میان کشاورزان مطالعه موردی کشاورزان کنیایی	موفقیت کارآفرینی تا حدودی مرتبط به خود فرد و نهاد رهبری می‌باشد اما آشنایی با فرهنگ و یادگیری گروهی نیز از جمله موفقیت در برنامه توسعه کارآفرینی بوده است
جزیب و همکاران ^۶ (۲۰۱۲)	نقش سرمایه اجتماعی در کارآفرینی زنان در مناطق روستایی مطالعه موردی کشور ویتنام	وجود سرمایه اجتماعی تمایل زنان از کارآفرینی خانوادگی را به کارآفرینان سازمانی افزایش می‌دهد و دسترسی و فاصله تا بازار نیز در آن تاثیر دارد

(۳) روش تحقیق

تحقیق حاضر از نوع اکتشافی و از نظر روش توصیفی - تحلیلی می‌باشد. به منظور جمع‌آوری اطلاعات از مطالعات کتابخانه‌ای و پیمایش میدانی (پرسشنامه، مصاحبه و مشاهده) در محدوده مورد مطالعه استفاده

¹ Raphael bar et al

² Lauwere et al

³ Zalatin

⁴ Kaushik, et al

⁵ Jenette, et al

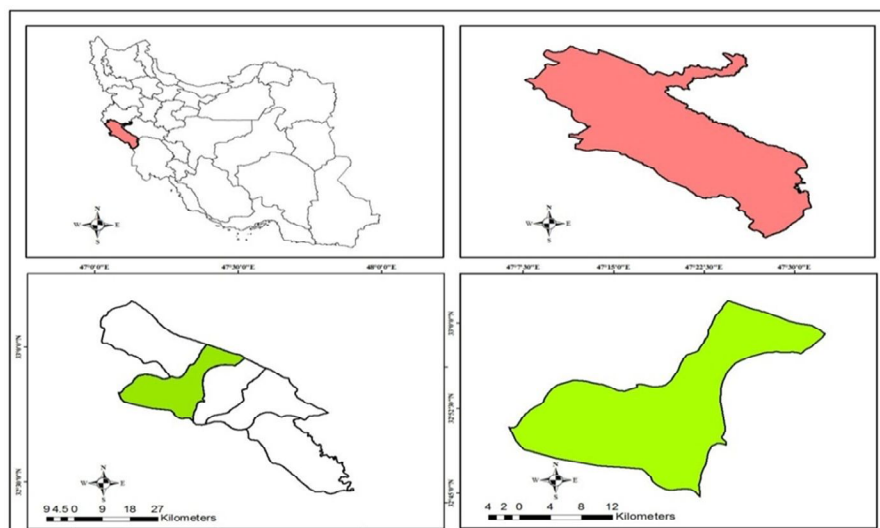
⁶ Jessiep et al

شده است. مکان این تحقیق دهستان جابرانصار شهرستان آبدانان و جامعه آماری تحقیق سرپرستان خانوارهای ۶ روستای این دهستان می‌باشد که تعداد ۱۸۴ خانوار از طریق فرمول کوکران به عنوان حجم نمونه برای تکمیل پرسشنامه تعیین گردید که به طور تصادفی در جامعه مورد مطالعه انتخاب شده‌اند. پرسشنامه تحقیق در ۴ مؤلفه و ۳۲ معرف مربوط به وضعیت گسترش کارآفرینی و اشتغال روستایی تدوین شد (جدول ۲). به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده و پاسخ به سؤال تحقیق از آمار توصیفی و تحلیل عاملی به شیوه تحلیل مؤلفه‌های اصلی در نرم‌افزار SPSS استفاده گردید.

دهستان جابرانصار از توابع بخش مرکزی شهرستان آبدانان است که حدود ۵ کیلومتر با شهرستان فاصله دارد. این دهستان در جنوب شرقی شهرستان قرار گرفته است. همچنین از جنوب به رشته کوه دینارکوه و کوهپایه‌های اطراف این رشته کوه، از غرب به رودخانه دویرج، از شرق به دهستان چم کبود، از شمال به جاده ارتباطی بین شهرستان آبدانان با دهلران متصل است (استانداری ایلام، ۱۳۸۵). جمعیت کل دهستان در سال ۱۳۸۵ برابر با ۴۴۶۵ نفر بوده است که از این تعداد ۳۲۰۵ نفر در سن فعالیت یعنی ۱۵ تا ۶۴ سال قرار داشته‌اند. از این تعداد ۱۶۱۱ نفر مرد و ۱۵۹۴ نفر زن بوده‌اند و تعداد ۹۰۵ خانوار ساکن می‌باشند. در این دهستان جمعیت شاغل در بخش دامداری، کشاورزی و خدمات فعالیت دارند که در مقایسه‌ی شاغلان ناحیه مورد مطالعه در بخش‌های مختلف نشان می‌دهد که درصد شاغلان بخش کشاورزی و دامداری نسبت به بخش‌های دیگر بیشتر بوده است و این امر حاکی از آن است که توانمندی بالای این بخش نسبت به بخش‌های دیگر از جمله صنعت و خدمات است. همچنین تعداد بیکاران برابر ۶۰۲ نفر است که از این تعداد ۴۱۶ نفر مرد و ۱۸۶ نفر زن بوده‌اند. دهستان جابرانصار در مجموع از ۴ روستا دارای سکنه و ۲ آبادی فصلی برخوردار است (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵).

جدول شماره (۲): شاخص‌ها و معرف‌های تحقیق

مؤلفه‌ها	شاخص‌ها و معرف‌ها
اقتصادی	استفاده از تسهیلات و وام‌های اعتباری برای ایجاد کسب و کارهای جدید، امکان دریافت وام در زمینه کسب و کارهای مختلف، وجود منابع مالی لازم برای انجام فعالیت‌ها و کسب و کار، تعدد شبکه تولیدی محلی در سطح روستا، اعطای تسهیلات ویژه و بلاعوض برای فعالین مناطق محروم، دسترسی به بازار مناسب برای عرضه تولیدات محلی و بومی به مصرف‌کنندگان، دسترسی به سرمایه‌های موجود، دسترسی به عوامل تولید (زمین، نیروی انسانی و سرمایه) در روستا.
پتانسیل‌ها و ظرفیت‌های گسترش کارآفرینی و اشتغال روستایی	اجتماعی و فرهنگی مشارکت در شناسایی افراد خلاق و نوآور، مشارکت در تصمیم‌گیری و اجرای فعالیت‌های مختلف در روستا، مشارکت زنان و دختران روستایی در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی، تمایل به مشارکت جهت سرمایه‌گذاری در کسب و کارهای جدید، میزان برگزاری کلاس‌های آموزشی و مشاوره‌ای در زمینه کسب و کارهای خانگی، تمایل جهت بکارگیری افراد متخصص در زمینه کسب و کارهای جدید، میزان فعالیت دهیاری و شورای اسلامی روستا جهت ایجاد گسترش کارآفرینی، آشنایی با زمینه‌های کسب و کارهای جدید.
زیرساختی	وجود ساخت‌های عمومی مناسب روستا همچون آب و برق و گاز، وجود زیرساخت‌های فیزیکی مناسب همچون جاده و راه‌های ارتباطی روستایی، امکان استفاده زیرساخت‌های مناسب ارتباطی مخابرات، پست بانک، وجود وسیله نقلیه برای حمل کالا به بازار و مراکز فروش، وجود نیروی انسانی ماهر و باسواد و باتجربه برای شروع کسب و کارهای جدید در روستا، امکان استفاده مناسب سرمایه‌گذاران برای ایجاد کسب و کارهای جدید، توزیع بهینه منابع در سطح دهستان، توزیع بهینه خدمات دولتی در سطح روستاها
زمینه‌های فردی	تولید ابزارهای دسترسی برای تسهیل فعالیت در کارها، تنوع بخشی به محصولات روستایی، توانایی کشف و تلفیق راه و روش‌های جدید برای حل یک مشکل یافتن منابع جدید، داشتن ایده‌های جدید و متنوع، حاضر به مواجه شدن با چالش‌ها و سختی‌ها، ترجیح دادن روش‌های نو به جای روش‌های سنتی، نداشتن استرس در موقعیت‌های سخت و مشکل، انگیزه تغییر در کیفیت زندگی

شکل شماره (۲): نقشه موقعیت سیاسی منطقه مورد مطالعه

منبع: استانداری ایلام، ۱۳۹۲.

۴ یافته‌های تحقیق

یافته‌های توصیفی تحقیق نشان داد، به لحاظ وضعیت تأهل از بین ۱۸۴ نفر پاسخ‌گو ۹،۲ درصد مجرد و ۹۰،۸ درصد متأهل، از حیث جنسیت ۶۳،۳ درصد مرد و ۳۶،۷ درصد زن بوده‌اند. میانگین سنی افراد ۳۹،۴ سال بوده است. از نظر وضعیت سواد ۱۲،۶ درصد بی‌سواد، ۱۲،۶ درصد دارای سواد خواندن و نوشتن، ۱۱،۸ درصد دارای سواد دوره ابتدایی، ۴۶،۵ درصد دارای سواد دوره راهنمایی و دبیرستان، ۱۶،۵ درصد دیپلم و دیپلم به بالاتر تحصیلات داشته‌اند. از نظر شغل ۱۰،۶ درصد به فعالیت دولتی، ۳۰ درصد کشاورزی، ۱۶،۱ درصد دامداری، ۱۲،۲ درصد دارای شغل آزاد، ۱۳،۹ درصد خانه‌داری و ۱۷،۲ درصد در سایر مشاغل مشغول فعالیت بوده‌اند.

با استفاده از تحلیل عاملی تعداد زیاد شاخص‌ها به عوامل معنی‌دار خلاصه گردید. برای آزمون مناسب بودن داده‌های مربوط به مجموعه متغیرهای مورد استفاده در تحلیل و برای شروع تحلیل عاملی از تست Bartlett و KMO استفاده شد. معنی‌داری آزمون بارتلت در سطح اطمینان ۹۹ درصد و مقدار مناسب KMO حاکی از همبستگی و مناسبت متغیرهای مورد نظر برای انجام تحلیل عاملی است (جدول ۳).

جدول شماره (۳): آزمون بارتلت

مجموعه مورد تحلیل	مقدار KMO	مقدار بارتلت	درجه آزادی	سطح معنی
ارزیابی توسعه پایدار روستایی از منظر کارآفرینی و اشتغال روستایی	۰.۷۹۳	۳۹۴۴.۵۹۲	۴۹۶	۰.۰۰۰

با بهره‌گیری از ۳۲ شاخص در جهت ارزیابی توسعه پایدار روستایی از منظر کارآفرینی با استفاده از مدل تحلیلی عاملی اقدام گردید. بدین ترتیب شاخص‌های بارگذاری شده در هر عامل که بالای ۰/۵ بوده است، یک عامل را شکل داده‌اند. نتیجه حاصل از تقلیل ۳۲ معرف، ۸ عامل بوده که ۷۲،۵۲ درصد از واریانس را تبیین نموده است که نشان از رضایت بخش بودن تحلیل عاملی و متغیرهای مورد بررسی است. در جدول ۴ مقدار ویژه، درصد واریانس و درصد واریانس تجمعی آورده شده است.

جدول شماره (۴): دسته‌بندی متغیرهای مورد مطالعه (شناسایی عوامل)

ردیف	نام عامل	مقدار ویژه	درصد واریانس	درصد واریانس تجمعی
۱	زیر ساختی	۵،۶۳۲	۱۷،۶۰	۱۶،۶۰
۲	اقتصادی	۴،۴۸	۱۴،۰۱	۳۱،۶۱
۳	دانش و آگاهی	۳،۲۲	۱۰،۰۶	۴۱،۶۸
۴	اعتماد به نفس	۲،۸۵	۸،۹۳	۵۰،۶۱
۵	خلاقیت فردی	۲،۰۲	۶،۳۳	۵۶،۹۴
۶	نوآوری و خلاقیت	۱،۹۳	۶،۰۵	۶۳،۰۰
۷	زیر ساخت فیزیکی	۱،۶۰	۵،۰۱	۶۸،۰۱
۸	دسترسی به تسهیلات	۱،۴۴	۴،۵۱	۷۲،۵۲

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲.

عامل زیر ساختی: مقدار ویژه این عامل ۵,۶۳ به دست آمده که ۱۷,۶۰ درصد واریانس را تبیین نموده است. در این عامل ۱۱ متغیر بارگذاری شده است. از میان ۱۱ متغیر مورد بررسی در این عامل، متغیر وجود وسیله نقلیه برای حمل کالا به بازار و مراکز فروش با بار عاملی ۰,۷۷۰، متغیر وجود نیروی انسانی ماهر، باسواد و باتجربه برای شروع کسب و کارهای جدید در روستا با بار عاملی ۰,۷۴۸ و متغیر میزان برگزاری کلاس‌های آموزشی و مشاوره‌ای در زمینه کسب و کارهای خانگی با بار عاملی ۰,۷۲۶ بیشترین تأثیر را در زمینه ایجاد کارآفرینی و تنوع شغلی در سطح دهستان مورد مطالعه داشته است (جدول ۵).

جدول شماره (۵): متغیرهای بارگذاری شده در عامل اول

بار عاملی	متغیر
۰.۵۸۴	مشارکت در شناسایی افراد خلاق و نوآور
۰.۵۲۹	مشارکت زنان و دختران روستایی در فعالیتهای اقتصادی و اجتماعی
۰.۷۲۶	میزان برگزاری کلاس‌های آموزشی و مشاوره‌ای در زمینه کسب و کارهای خانگی
۰.۶۶۲	تمایل جهت بکارگیری افراد متخصص در زمینه کسب و کارهای که می‌خواهید ایجاد کنید
۰.۵۰۸	ایجاد زیر ساخت‌های عمومی مناسب روستا همچون آب و برق و گاز
۰.۷۱۷	امکان استفاده زیر ساخت‌های مناسب ارتباطی مخابرات، پست بانک
۰.۷۷۰	وجود وسیله نقلیه برای حمل کالا به بازار و مراکز فروش
۰.۷۴۸	وجود نیروی انسانی ماهر و باسواد و باتجربه برای شروع کسب و کارهای جدید در روستا
۰.۷۰۰	امکان استفاده مناسب سرمایه گذاران برای ایجاد کسب و کارهای جدید
۰.۶۵۲	توزیع بهینه منابع در سطح دهستان
۰.۶۹۲	توزیع بهینه خدمات دولتی در سطح روستاها

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲.

عامل اقتصادی: مقدار ویژه این عامل ۴,۴۸ بوده که به تنهایی قادر است ۱۴,۰۱ درصد واریانس را تبیین و توضیح دهد. در این عامل ۷ متغیر بارگذاری شده است. از میان ۷ متغیر مورد بررسی در این عامل، اعطای تسهیلات ویژه و بلاعوض برای فعالین مناطق محروم با بار عاملی ۰,۷۹۹ بیشترین تأثیر را در گسترش کارآفرینی در دهستان مورد مطالعه داشته است (جدول ۶).

جدول شماره (۶): متغیرهای بارگذاری شده در عامل دوم

بار عاملی	متغیر
۰.۷۲۳	استفاده از تسهیلات و وام‌های اعتباری برای ایجاد کسب و کارهای
۰.۶۲۹	امکان دریافت وام در زمینه کسب و کارهای مختلف
۰.۷۱۳	وجود منابع مالی لازم برای انجام فعالیت‌های کسب و کار
۰.۷۸۸	تعداد شبکه تولیدی محلی در سطح روستا
۰.۷۹۹	اعطای تسهیلات ویژه و بلاعوض برای فعالین مناطق محروم
۰.۶۸۹	دسترسی به بازار مناسب برای عرضه تولیدات محلی و بومی به مصرف کنندگان
۰.۷۴۷	دسترسی به سرمایه‌های موجود

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲.

عامل دانش و آگاهی: مقدار ویژه این عامل ۳,۲۲ می‌باشد که درصد ۱۰,۰۶ واریانس را توضیح و تفسیر می‌نماید. در این عامل ۳ متغیر بارگذاری شده است. از میان ۳ متغیر مورد بررسی در این عامل آشنایی با زمینه‌های کسب و کارهای جدید با بار عاملی ۰,۸۰۵ بیشترین تأثیر را در گسترش کارآفرینی و تنوع شغلی در سطح دهستان مورد مطالعه داشته است (جدول ۷).

جدول شماره (۷): متغیرهای بارگذاری شده در عامل سوم

بار عاملی	متغیر
۰.۶۸۲	میزان فعالیت دهیاری و شورای اسلامی روستا جهت ایجاد و گسترش کارآفرینی
۰.۸۰۵	آشنایی با زمینه‌های کسب و کارهای جدید
۰.۷۴۳	ترجیح دادن روش‌های نو به جای روش‌های سنتی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲.

عامل اعتماد به نفس: در این عامل مقدار ویژه ۲,۸۵ می‌باشد و ۸,۹۳ درصد واریانس را محاسبه و توضیح می‌دهد. در این عامل ۳ متغیر بارگذاری شده است. از میان ۳ متغیر مورد بررسی در این عامل نداشتن استرس در موقعیت‌های سخت و مشکل با بار عاملی ۰,۸۲۶ بیشترین تأثیر را در گسترش کارآفرینی و تنوع شغلی در سطح دهستان داشته است (جدول ۸).

جدول شماره (۸): متغیرهای بارگذاری شده در عامل چهارم

بار عاملی	متغیر
۰.۷۰۰	حاضر به مواجه شدن با چالش‌ها و سختی‌ها
۰.۸۲۶	نداشتن استرس در موقعیت‌های سخت و مشکل
۰.۶۹۰	انگیزه تغییر در کیفیت زندگی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲.

عامل خلاقیت فردی: مقدار ویژه این عامل ۲,۰۲ می‌باشد که ۶,۳۳ درصد واریانس را محاسبه و توضیح می‌دهد. در این عامل ۳ متغیر بارگذاری شده است. از میان ۳ متغیر مورد بررسی در این عامل، تولید ابزارهای دسترسی برای تسهیل فعالیت در کارها با بار عاملی ۰,۸۰۲ بیشترین تأثیر را در گسترش کارآفرینی و تنوع شغلی در سطح دهستان مورد مطالعه داشته است (جدول ۹).

جدول شماره (۹): متغیرهای بارگذاری شده در عامل پنجم

بار عاملی	متغیر
۰,۳۹۰	مشارکت در تصمیم‌گیری و اجرای فعالیت‌های مختلف در
۰,۸۰۲	تولید ابزارهای دسترسی برای تسهیل فعالیت در کارها
۰,۵۲۸	تنوع بخشی به محصولات روستایی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲.

عامل نوآوری و خلاقیت: مقدار ویژه این عامل ۱,۹۳ می‌باشد که ۶,۰۵ درصد واریانس را تبیین می‌کند. در این عامل ۳ متغیر بارگذاری شده است. از میان ۳ متغیر مورد بررسی در این عامل داشتن ایده‌های جدید و متنوع با بار عاملی ۰,۷۸۹ بیشترین تأثیر را در گسترش کارآفرینی و تنوع شغلی در سطح دهستان مورد مطالعه داشته است (جدول ۱۰).

جدول شماره (۱۰): متغیرهای بارگذاری شده در عامل ششم

بار عاملی	متغیر
۰,۳۷۲	تمایل به مشارکت جهت سرمایه‌گذاری در کسب و کارهای جدید
۰,۷۳۷	توانایی کشف و تلفیق راه و روش‌های جدید برای حل یک مشکل یافتن منابع جدید
۰,۷۸۹	داشتن ایده‌های جدید و متنوع

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲.

عامل زیر ساخت فیزیکی: مقدار ویژه این عامل ۱,۶۰ می‌باشد که ۵,۰۱ درصد واریانس را تبیین می‌کند. در این عامل متغیر وجود زیر ساخت‌های فیزیکی مناسب همچون جاده و راه‌های ارتباطی روستایی بارگذاری شده است (جدول ۱۱).

جدول شماره (۱۱): متغیرهای بارگذاری شده در عامل هفتم

بار عاملی	متغیر
۰,۸۲۴	وجود زیرساخت‌های فیزیکی مناسب همچون جاده و راه‌های ارتباطی روستایی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲.

عامل دسترسی به تسهیلات اقتصادی: مقدار ویژه این عامل ۱,۴۴ می‌باشد که ۴,۵۱ درصد واریانس را محاسبه و توضیح می‌دهد. در این عامل متغیر دسترسی به عوامل تولید (زمین، نیروی انسانی، سرمایه) در روستا بارگذاری شده است (جدول ۱۲).

جدول شماره (۱۲): متغیرهای بارگذاری شده در عامل هشتم

متغیر	بار عاملی
دسترسی به عوامل تولید (زمین، نیروی انسانی، سرمایه) در روستا	۰.۷۶۷

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲.

۵) نتیجه‌گیری

نتایج به دست آمده از تحلیل عاملی نشان داد که در دهستان جابرانصار ۸ عامل زیرساختی، اقتصادی، دانش آگاهی، اعتماد به نفس، خلاقیت فردی، نوآوری و خلاقیت، زیرساخت فیزیکی و دسترسی به تسهیلات اثرات مهمی بر توسعه پایدار از منظر کارآفرینی دارد؛ به گونه‌ای که در حدود ۷۲,۵۲ درصد از واریانس را تبیین می‌کنند. عامل زیرساختی و اجتماعی با مقدار ویژه ۵,۶۳ مهمترین عامل بوده که ۱۷,۶۰ درصد واریانس را تبیین نموده است و دومین عامل تأثیرگذار، عامل اقتصادی است. مقدار ویژه این عامل ۴,۴۸ می‌باشد که به تنهایی قادر است ۱۴,۰۱ درصد واریانس را تبیین و توضیح دهد. آخرین عامل که کم‌ترین تأثیر را داشته، دسترسی به تسهیلات اقتصادی با مقدار ویژه ۱,۴۴ می‌باشد که ۴,۵۱ درصد واریانس را محاسبه و توضیح می‌دهد. در مجموع می‌توان نتیجه گرفت بهبود و ایجاد زیرساخت‌های عمومی مناسب روستا همچون آب و برق و گاز، امکان‌استفاده زیر ساخت‌های مناسب ارتباطی مخابرات، پست بانک، وجود وسیله نقلیه برای حمل کالا به بازار و مراکز فروش از نظر زیرساختی، وجود نیروی انسانی ماهر و باسواد و با تجربه برای شروع کسب و کارهای جدید در روستا، امکان استفاده مناسب سرمایه‌گذاران برای ایجاد کسب و کارهای جدید، به لحاظ ظرفیت‌ها و توانمندی‌های فردی از اهمیت اساسی برخوردار است. توسعه اقتصادی در مناطق روستایی نیازمند راهبردهای جدید است که این امر با توسعه کارآفرینی و تواناسازی سیاست‌های محیطی ممکن می‌باشد. بنابراین از لحاظ اقتصادی کارآفرینی در دهستان مورد مطالعه بی‌تأثیر نبوده است. استفاده از تسهیلات و وام‌های اعتباری برای ایجاد کسب و کارهای کوچک، امکان دریافت وام در زمینه کسب و کارهای مختلف، وجود منابع مالی لازم برای انجام فعالیت‌های کسب و کار، تعداد شبکه تولیدی محلی در سطح روستا، اعطای تسهیلات ویژه و بلاعوض برای فعالان مناطق محروم، دسترسی به بازار مناسب برای عرضه تولیدات محلی و

بومی به مصرف‌کنندگان، دسترسی به سرمایه‌های موجود، افزایش یافته است. در همین راستا به منظور ارتقای ظرفیت‌های کارآفرینی و اشتغال در راستای دستیابی به توسعه پایدار پیشنهادات زیر ارائه می‌گردد:

ظرفیت‌سازی و بسترسازی‌های مناسب جهت ایجاد کارآفرینی در روستاها؛ شناسایی نقاط قوت و ضعف روستاها برای بهره‌برداری‌های مناسب و بهینه از محیط روستا؛ جذاب‌سازی فضای روستایی از طریق توسعه هدفمند فضاهای فرهنگی و آموزشی روستاها؛ ایجاد مراکز تفریحی، اقامتی، سیاحتی در روستاها و در نهایت- نوسازی مناطق آسیب‌دیده‌ی روستایی و توسعه اشتغال‌زایی در روستاها از طریق حاکم‌سازی فضای کارآفرینی و ایجاد پارک‌های کارآفرینی در مراکز و مناطق مستعد و همچنین حمایت از فارغ‌التحصیلان روستایی برای راه‌اندازی کسب و کارهای کوچک در نواحی روستایی.

۶ منابع

- Akbari, K., (2006), **Entrepreneurship development (training approach)**, Tehran (SID). (In Persian)
- Alison, M., 1990, **Entrepreneurship: An International Perspective**.
- Amlanjyoti Goswami, Namita Dalmia and Megha Pradhan with support and guidance from Dr. Ashok Kolaskar and Mr. Sunil Bahri, (2008) **Entrepreneurship in India**, National Knowledge Commission, pp184-3.
- Ashomre, C. (2004), **Criteria for youth entrepreneurship, Education, Columbus**.
- Bar El, R., and D. Felsenstein, (1990), **Entrepreneurship and rural industrialization: comparing urban and rural patterns of locational choice in world Development**, Vol. 18, No.2, pp. 257-267.
- Carolien Ketelaar-de Lauwere, Ina Enting, Peter Vermeulen, Kees.
- Dadvarkhani, F., M. R. Rezvani, S. Emenighshlagh, K. Bozjamhari, (2011), **Analyze the role of tourism in the development of entrepreneurial characteristics and trends in entrepreneurship among rural youth (Case Study: Kandovan and Eskandan city ESCO)**, Human Geography Research, No. 78, pp195-169. (In Persian)
- Farajisabkbar, H., (2013), **Analysis of spatial differences activity (employment and unemployment) in rural areas of Iran**, Space and Rural Development Quarterly Journal of Economics, Vol II No. 4, pp 24-3. (In Persian)
- Farajisabkbar, H., S. A. Badri, H. Sojjasi, T. Sadeghloo, & A. Shadadi, khjehasgkr (2011), **Prioritize the development of entrepreneurship in rural areas using techniques Prometea (Mzalh case Khoda village near the central city of Zanjan)**, Human Geography Research, No. 75, pp. S68-53. (In Persian)
- Fazlbekehi, mohamad Mehdi, (2009), **Rural Cooperatives beginning of the development of entrepreneurship**, Journal of Cooperatives, No. 205 and 204. (In Persian)
- Governorate Elam, (2013). (In Persian)

- Hashemi, S., S. H. MotiyiLangroodi, M. Qadiri masoum, M. R. Rezvani, S. M. Mogimi, (2011), **Dhyarya role in the development of rural entrepreneurship and explain the Islamic Council (Case Study: Bahabad Yazd)**, Rural Research, Vol. II, No. I, pp. 114-93. (In Persian)
- Heaton, J., (2005), **Developing Entrepreneurs: An Examination of Systematic Approach's to Entrepreneurial Development for Rural Areas, Illinois Institute for Rural Affairs**, Rural Research Report.
- Heidarimokarr, H., & Z. Mohebbi, (2012), **Factors affecting the development of entrepreneurship in rural areas**, First National Conference on Knowledge Based Entrepreneurship and Management businesses, pp.1-19. (In Persian)
- Heidarimokarr, H., M. Naderianfar, S. Naderianfar, & E. Shahraki, (2012), **Examine the role of entrepreneurship in rural Rescue Committee (Case Study: Sistan area behind the water)**, First National Conference on Knowledge Based Entrepreneurship and Management businesses, pp.1-16. (In Persian)
- Heritot, K., (2002), **A New Approach to Rural Entrepreneurship a Case Study of Two Rural Electric Cooperatives**, Western Kentucky University, and Noel D. Campbell, North Georgia College & State University.
- Jafarzadeh, M., & A. Bazarkan, (2004), **Analysis of factors affecting the entrepreneurial graduates of Tehran University**, Culture Management, Second Year, No.7, pp. 254-205. (In Persian)
- Jeanette S. Martina, Milorad Novicevicb, (2010), **Social entrepreneurship among Kenyan farmers: A case example of acculturation challenges and program successes**, International Journal of Intercultural Relations 34 482–492.
- Juan, P. C., (2012) **who walks out? Entrepreneurship in a global economy**, International Review of Law and Economics 32, 158– 165.
- Kalpana P. Nandanwar, (2011), **ROLE OF RURAL ENTREPRENEURSHIP IN RURAL DEVELOPMENT**, International Referred Research Journal, March, VoL.II , ISSUE-26, pp. 11-14.
- Laukkanen Mauri (2003). **Exploring academic entrepreneurship:drivers and tensions of university-based business**,Journal of Small Business and Enterprise Development, Volume 10 Number 4 , pp.372-382.
- Lordkipanidze, M., Brezet, H., Backman, M., (2005), **The Entrepreneurship Factor in Sustainable Tourism Development**, Journal of Cleaner Production No.13,PP. 787- 798.
- Mohamadi Yeganeh, B., M. Valai, (2014), **Diversification of the rural economy for sustainable development: Case study of the northern city mentioned Marhemetabad Rural District**, Space and Rural Development Quarterly Journal of Economics, Vol. III, No. 2, pp. 70-54. (In Persian)
- Morid, E., M. Baradaran, (2011), **new strategic entrepreneurship in rural development**, First National Conference on strategies to achieve sustainable agriculture, PNU Khuzestan province. (In Persian)

- Moskanen, Sandeep; Rozell, Scott and Go od hue, Rachel (2007), **The rise of self-employment in rural china: development or distress?** World development, vol.35, No.1, pp. 163-181.
- Paseban, F., (2004), **the role of women entrepreneurs in rural development in developing countries**, Proceedings of the Congress on Rural Development: challenges and perspectives, Tehran Institute of Planning and Management, pp. 300-281. (In Persian)
- Reardon,T. Escobar, G (2008), **Rural landform employment and income in Latin America**,overviewandpolicyimplication,worlddevelopment,pp395-400.
- Rezvani, M. R., & M. Najarzadeh, (2008), **Analysis of ground, entrepreneurial development of rural villagers in the process (case study, its villages south of the city of Isfahan**, Journal of Entrepreneurship, First year, second number, pp 182-161. (In Persian)
- Rokneddin eftekhai, A., & H. Sojjasi, (2010), **rural development with an emphasis on entrepreneurship**, press SAMT. (In Persian)
- Rokneddin eftekhai, A., H. Sojjasi, M. R. Razavi, (2010), **Agricultural entrepreneurship development strategies in rural areas: A case study village's city Khodabande**, Rural Development Quarterly, Vol. 13, No. 3, pp 29-1. (In Persian)
- Sandeep M., et al.(2007).**The risk of self-employment in rural china: Development or Disaster?** World Development Vol. 35, No.1, pp.163-181.
- Seperi, M., (2006), **Employment, entrepreneurship and fosters poverty**, special reports and create new opportunities for job creation, Technology entrepreneurs, No. 13, pp. 7-6. (In Persian)
- Shane, S.A. And Venkataraman, S., (2000), **the Promise of Entrepreneurship as a Field of Research**, Academy of Management.
- Sophia Stathopoulos, Demetrios Psaltop: ouls and Dimitrissk Uras, (2004), **Rural entrepreneurship in Europe**, Internatinal Journal of Entrepreneurial Behavior& Research Vol.10, No. 6, pp. 404-425.
- Statistical Center of Iran, (2006). (In Persian)
- Verhaar, (2002), **Modern Agricultural Entrepreneurship**, Paper prepared for presentation at the 13th International Farm Management Congress, Wageningen, The Netherlands, July 7-12, 2002.
- Verheul, I. et al, (2001), **An Eclectic Theory of Entrepreneurship**, Tinbergen Institute Discussion Paper Institute for Development Strategies, Indiana University.